

FEMINISTISKA ÖVERENSKOMMELSER OCH KRAV

Den nordiska kvinnorörelsens slutdokument
för Nordiskt Forum Malmö 2014
– New Action on Women's Rights

Inledning

FN genomförde den fjärde kvinnokonferensen i Beijing 1995. Då antogs Handlingsplanen från Peking, Beijing Platform for Action, av världens regeringar. Kvinnorörelsens världsomspännande arbete och dess starka vilja att nå överenskommelser var en av förutsättningarna för antagandet. De regeringar som undertecknade handlingsplanens tolv artiklar åtog sig att förverkliga CEDAW, Kvinnokonventionen, genom att bedriva ett aktivt och synligt arbete.

Sedan 1995 har ingen världskonferens om kvinnors rättigheter genomförts. Röster har höjts för en ny konferens, men det varnas också för bakslag vid en omförhandling av Handlingsplanen. Den internationella utvecklingen går inte framåt. Exempel på detta är att FN:s medlemsländer år 2012 inte kunde enas om gemensamma slutsatser vid Commission on the Status of Women, CSW. Andra exempel är den urvattnade texten om kvinnor och jämställdhet i slutdokumentet från Rio+20 och att de Millenniemål som världen är längst ifrån att nå handlar om kvinnor och jämställdhet.

Runt om i världen relativiseras och inskränks kvinnors rättigheter med hänvisning till traditioner, religioner och kulturer. Principer om universella rättigheter och demokrati ifrågasätts. Ekonomiska, miljömässiga och politiska kriser har upprepade gånger visat sig ha mest negativ effekt på kvinnor, särskilt fattiga kvinnor, samtidigt som kvinnor varit uteslutna från det beslutsfattande som lett fram till kriserna.

Även Norden möter stora jämställdhetspolitiska utmaningar. Handlingsplanen från Peking ställer tydliga krav, som de nordiska länderna fortfarande inte lever upp till. Avgörande brister finns på områden som mäns våld mot kvinnor, arbetsmarknad och lika lön, kvinnors ekonomiska självständighet, omsorgsarbetets organisering och fördelning samt kvinnors inflytande och makt.

Kvinnors rätt till en god utveckling, fullt deltagande i demokratiska beslut nationellt och internationellt, i fred och i konflikt, stärkt egen ekonomi, bättre arbetsvillkor, mindre obetalt arbete, avsaknad av förtryckande stereotypa bilder, frihet från våld, rätt till hälsa och att bestämma över sina egna kroppar, barnafödande och sexualitet är alla högaktuella frågor som kräver konkreta insatser. Det är av största vikt att varje regering håller fast vid tidigare åtaganden och visar hur de jämställdhetspolitiska utmaningarna ska tacklas. Kvinnors rättigheter och jämställdhet är nödvändiga förutsättningar för gemensamma hållbara utvecklingsmål.

Kvinnorörelsen har vuxit fram genom att kvinnor reagerat mot orättvisor och agerat mot förtryck. Enskilda kvinnor och grupper av kvinnor har olika livsvillkor, upplever olika former av diskriminering och har satt olika mål högst på sin feministiska agenda. I arbetet för alla kvinnors mänskliga rättigheter är det nödvändigt att ha ett sk intersektionellt perspektiv i lösningen av konkreta frågor. Trots dessa olikheter möts vi i en gemensam kamp för kvinnors rättigheter och jämställda samhällen.

Mål för Nordiskt Forum i Malmö 12–15 juni 2014

NORDISKT FORUM MALMÖ 2014 – NEW ACTION ON WOMEN'S RIGHTS VILL:

- * Formulera krav och konkreta förslag till de nordiska regeringarna och politiker kopplade till framtidens jämställdhetspolitik.
- * Bygga engagemang och förståelse för de jämställdhetspolitiska utmaningarna och möjligheterna inom regionen.
- * Främja och utveckla den nordiska debatten om kvinnors rättigheter, lokalt, regionalt och globalt.
- * Bygga nätverk för erfarenhetsutbyte mellan aktivister, forskare, organisationer, myndigheter, näringsliv och allmänhet.
- * Informera om Kvinnokonventionen och Handlingsplanen från Peking. Formulera rekommendationer för framtida strategier för en jämställd hållbar utveckling och det som ska följa efter FN:s Millenniemål genom hållbara utvecklingsmål, Sustainable Development Goals, SDG, 2015.
- * Bryta ny mark genom att engagera, involvera och använda kompetensen och nytänkandet hos den nya generationen som tillkommit sedan FN:s Världskonferens i Peking 1995.
- * Stärka den nordiska kvinnorörelsens organisering och verkningsgrad samt vidareutveckla internationella perspektiv och engagemang.
- * Stärka den nordiska kvinnorörelsens organisering och verkningsgrad samt vidareutveckla internationella perspektiv och engagemang.

Slutdokumentets 12 teman

Kraven i detta slutdokument utgår från Nordiskt Forums 12 teman, som i sin tur bygger på Handlingsplanen från Peking. Kraven riktar sig framför allt till Nordens regeringar och politiker men också till myndigheter, institutioner, arbetsgivarorganisationer, fackliga organisationer, kommuner, företag och den feministiska rörelsen i Norden.

Krav till nordiska regeringar

Vi deltagare på Nordiskt Forum Malmö 2014 uppmanar samtliga nordiska regeringar att genomföra de rekommendationer och krav som finns i Nordiskt Forums slutdokument. Vi påminner om de åtaganden som gjordes då Handlingsplanen från Peking skrevs under. Regeringarna garanterade då ett fullständigt genomförande av mänskliga rättigheter för kvinnor och flickor som en tvingande och odelbar del av mänskliga rättigheter och förpliktade sig att i alla politiska åtgärder och program ha ett könsperspektiv. Vi poängterar att kvinnogrupper och nätverk av kvinnor pekades ut som särskilt viktiga för ett effektivt genomförande av Handlingsplanen från Peking.

Nordiskt Forum påminner om Kvinnokonventionens första artikel Definition av diskriminering

Diskriminering av kvinnor definieras som varje åtskillnad, undantag eller inskränkning på grund av kön som har till följd eller syfte att begränsa eller omintetgöra erkännandet eller utövandet av kvinnors mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Nordiskt Forum påminner också om att de mänskliga rättigheterna är individuella, universella, odelbara och icke-hierarkiska.

1. Feministisk ekonomi – ekonomisk och social utveckling

De strategiska målen om kvinnor och ekonomi i Handlingsplanen från Peking är fortsatt viktiga utgångspunkter för handling, både i Norden och globalt. Vi behöver bättre kunskap och mer forskning om hur makroekonomiska principer och strukturer upprätthåller ojämställdhet och kan ändras i jämställd riktning så att ett rättvist och hållbart samhälle kan skapas.

Modeller som är grundade i feministisk ekonomi och forskning beaktar både kvinnors och mäns vardag och olika levnadsvillkor, vilket leder till att prioriteringar i samhället kan ta hänsyn till reproduktionens och omsorgens funktion och betydelse i välfärdssamhället. Internationella institutioner och ekonomiska nätverk betonar jämställdhet som en avgörande faktor för en god ekonomisk och social utveckling. Trots detta tillämpas förlegade ekonomiska modeller som i många fall leder till en politik som riskerar att öka ojämställdheten i samhället. Det är en politisk utmaning att synliggöra och ändra de strukturer som leder till att kvinnors och mäns livserfarenheter och bidrag till samhället värderas olika.

Fattigdom har olika innebörd i olika länder men överallt är kvinnor överrepresenterade i gruppen fattiga. Även i Norden lever fler kvinnor än män i ekonomisk utsatthet. Vissa grupper av kvinnor och flickor är särskilt utsatta. Under de senare åren av ekonomiska kriser har kvinnor i bredare lager drabbats av nedskärningar då arbetstillfällena försvunnit och välfärdstjänster skurits ned.

Handlingsplanen från Peking anger att all ekonomisk politik ska jämställdhetsintegreras. Det är ett viktigt verktyg för att öka den ekonomiska jämställdheten med direkt effekt på social utveckling. Det är dags för de nordiska regeringarna att leva upp till sina åtaganden.

VI KRÄVER ATT:

- * De nordiska ländernas statsbudgetar och kommunala och regionala budgetar jämställdhetsintegreras så att könsperspektivet synliggörs i ekonomiska underlag och beslut, och att de jämställdhetspolitiska målen systematiskt följs upp och läggs till grund för nya insatser, samt inkluderas i Post 2015-agendan.
- * Nordiska myndigheter främjar kvinnors ekonomiska självständighet och rättigheter, inbegripet tillgång till avlönat arbete och tillfredsställande arbetsvillkor, samt iakttar utsatta gruppers särskilda behov.
- * Nordiska regeringar konkretiserar och följer upp arbetet för att minska inkomstskillnader mellan kvinnor och män.
- * Obetalt omsorgsarbete synliggörs och återspeglas i ekonomiska modeller och beaktas i samhällsplanering.
- * Globala ekonomiska kriser analyseras utifrån ett könsperspektiv vad gäller såväl orsaker som konsekvenser och att välfärdstjänster vidmakthålls för att skydda kvinnors ekonomiska självständighet.

2. Kvinnors och flickors kroppar – sexualitet, hälsa och reproduktiva rättigheter

Betydelsen av kön och genus för hälsa, sjukdom och behandling är väl känd. Ändå är det långt till att det i de nordiska länderna skulle råda jämställdhet för kvinnor och män i diagnoser, utredningar, behandlingar och uppföljning av sjukdom.

Det finns behov att uppmärksamma att kvinnohälsa är mer än sjukdomar knutna till de reproduktiva organen. Sjukdomar som exempelvis reumatism och skador i rörelseorganen drabbar fler kvinnor än män och erhåller jämförelsevis små resurser sett till utbredning i samhället och lidande för den enskilda. Det krävs också ökad uppmärksamhet, god kunskap och ett regelverk som garanterar kvinnors tillgång till förebyggande insatser och behandling av kvinnohälsosjukdomar. Menstruation berör direkt halva befolkningen under en stor del av livet och har stora samhällskonsekvenser, men är osynliggjort, privatiserat och området har otillräckliga forskningsresurser. Kravet på ett genomgående jämställdhetsperspektiv inom alla hälso- och sjukvårdsinsatser tillämpas inte. Kvinnor erhåller många gånger färre, billigare och senare insatser än män sett till den relativa hälsan.

För kvinnors hälsa är den kroppsliga integriteten av största betydelse och en kontroversiell fråga. Kvinnors rätt att bestämma över den egna kroppen, sexualiteten, graviditeter, förlossningar och fri tillgång till preventivmedel och aborter är hörnstenar i ett jämställt samhälle. Förbud mot aborter ger inte färre, men farligare, aborter. Objektiviseringen av kvinnor, sexualisering av samhället och orimliga prestationskrav leder till psykisk ohälsa, ätstörningar och annat självskadebeteende. Det finns också behov av mer könsspecifik forskning och kunskap om hälsa som tar hänsyn även till andra variabler som ålder, klass och sexuell läggning liksom riktade insatser för utsatta grupper för att nå en likvärdig sjukvård för alla.

Nordiskt Forum betonar kopplingen mellan våld mot kvinnor, inbegripet sexköp som ett brott mot mänskliga rättigheter, och rätt till sexuell och re-

produktiv hälsa. Kvinnors reproduktiva rättigheter ifrågasätts även i de nordiska länderna. Den lagfästa rätten till abort ifrågasätts på många håll och nya inskränkningar sker av kvinnors rättigheter vilket medför sämre tillgång till behandling och läkemedel för reproduktiv hälsa.

VI KRÄVER ATT:

- * Medel avsätts till könsspecifik forskning och kunskap om hur sjukdom drabbar kvinnor, inklusive menstruation och mensrelaterade sjukdomar, uppföljning av kvinnor med cancerdiagnoser – speciellt bröst- och underlivscancer, och kräver underbyggda insatser inklusive förebyggande hälsovård och behandling vid kvinnosjukdomar.
- * De nordiska regeringarna och ansvariga myndigheter säkerställer jämställdhet mellan könen vid diagnoser, utredning, behandling och uppföljning av sjukdom med hänsyn till olika gruppers särskilda behov. Anpassad sjukvård för kvinnor med funktionsnedsättning behövs.
- * Sjukvården och rättsväsendet möter kvinnors erfarenheter av oönskade sexuella handlingar, övergrepp och våld med allvar och med respekt för individens integritet och rättssäkerhet.
- * De nordiska regeringarna och ansvariga myndigheter garanterar obligatorisk sexualundervisning av god kvalitet, moderna och tillgängliga preventivmedel, lagliga och trygga aborter samt trygga graviditeter och förlossningar med respekt för kvinnans önskemål och behov.
- * Nordiska myndigheter fullföljer sitt viktiga engagemang för kvinnors sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter (SRHR), inklusive frågor om LHBT och surrogatmödraskap, i de hälsorelaterade Millemålen och i arbetet med Post-2015.

3. Kvinnor i arbete, lika lön, utbildning och karriär

Handlingsplanen från Peking ålägger regeringarna omfattande insatser för att främja kvinnors ekonomiska självständighet. En grundförutsättning är att kunna försörja sig själv. Kvinnor har sämre möjligheter än män till detta. Några orsaker är lägre arbetskraftsdeltagande för vissa grupper av kvinnor, villkor i arbetet, lön och pensioner. Färre kvinnor än män förvärvsarbetar och en högre andel kvinnor, med varierande omfattning i de nordiska länderna, arbetar deltid.

Ofrivilligt deltidsarbete är ett kvinnofenomen. Deltid i skiftbaserade kvinnoyrken som vård och omsorg, hotell och handel och andra serviceyrken är normalt, däremot inte i typiska skiftbaserade mansyrken. Andelen kvinnor som arbetar deltid eller har osäkra anställningar i form av timanställning, vikariat och visstidsanställning har ökat på senare år. En annan orsak till lägre ekonomisk självständighet är att de yrken som en stor del av den kvinnliga arbetskraften arbetar inom är låglöneyrken. Även brister i möjligheterna att förena avlönat arbete med att ha och ta hand om en familj påverkar kvinnor mer än män. Kvinnors förväntade höga uttag av föräldradighet leder till s.k. statistisk lönediskriminering av alla kvinnor.

Löneskillnader mellan kvinnor och män har legat stabilt på cirka 15 procent när deltider räknats om till heltider under de senaste 20-30 åren. Det är alltså långt till vi uppnår lika lön i de nordiska länderna. Kvinnor i Norden har internationellt sett högt arbetskraftsdeltagande. Detta beror på samhällliga och solidariska insatser för omsorg om barn, sjuka och gamla. Att upprätthålla och utveckla detta är av yttersta vikt. Majoriteten av de nordiska ländernas fattiga pensionärer är kvinnor. Även pensioner för idag unga kvinnor förväntas bli låga på grund av fortsatt låga löner, mer frånvaro från arbetet och kortare arbetskraftsdeltagande i samspel med pensionssystemens uppbyggnad.

Kvinnor studerar i högre utsträckning än män och utgör idag majoriteten bland universitetsutbildade. Undersökningar visar att kvinnor får lägre lön i

förhållande till sin utbildning än män med motsvarande utbildning vilket förklaras av s.k. värdediskriminering. Återkommande kritik har riktats från FN:s CEDAW-kommitté om att kvinnors högre utbildning inte lett till lika villkor för avancemang vare sig inom akademien eller inom arbetslivet i övrigt.

VI KRÄVER ATT:

- * **Kvinnors rätt till lika lön och karriär stärks och möjligheter att försörja sig själva avsevärt förbättras genom konkreta strukturella åtgärder. Nordens regeringar, arbetsgivarorganisationer och fackliga organisationer verkar för ett arbetsliv som tar hänsyn till familjeliv och faktisk arbetsmiljö och skapar rimliga arbetsvillkor. Rätt till heltid utökas genom lag eller avtal i de länder där kvinnors ofrivilliga deltidsarbete är utbrett. Möjlighet till frivillig deltid ges. Osäkra anställningar i form av timanställning och visstidsanställning regleras så att missbruk stävjas..**
- * **De nordiska regeringarna prioriterar strukturella insatser så att ekonomisk självständighet efter pension säkras.**
- * **De nordiska regeringarna genomför ett föräldraförsäkringssystem som leder till lika ansvar för omsorg om barnen för kvinnor och män och att offentlig barnomsorg och äldreomsorg med hög kvalitet garanteras.**
- * **Ansvariga myndigheter säkerställer att läromedel i alla avseenden kvalitetssäkras ur ett jämställdhetsperspektiv och att ett aktivt arbete bedrivs för att bryta könsstereotypa studie- och utbildningsval för att bryta en könsuppdelad arbetsmarknad.**
- * **De nordiska regeringarna prioriterar kvinnors möjlighet till forskningskarriärer. Olika excellenssatsningar får inte ta medel från kvinnodominerade utbildnings- och forskningsområden. Kvinnors utbildningsval, oavsett inriktning, ska garanteras likvärdiga resurser.**

4. Våld mot kvinnor och flickor

Sexuella trakasserier, psykiskt och fysiskt våld, våldtäkt, incest, kontroll, hot, könsstymning, tvångs-äktenskap, hedersrelaterat våld, pornografi, prostitution, handel med kvinnor och mord är ord som beskriver de mest omfattande kriminella handlingar som begås mot kvinnor och flickor i hela världen. Könsrelaterat våld mot kvinnor är en människorättsfråga, ett demokratiproblem, ett problem i nära relationer, jämställdhetsproblem, det är kriminellt och ett folkhälsoproblem. Med andra ord ett betydande samhällsproblem i Norden.

Mäns våld mot kvinnor och flickor är en konsekvens av patriarkala maktstrukturer som återspeglar den grundläggande synen på kvinnlighet och manlighet samt sexualitet överlag. Vi är bekymrade över att de nordiska länderna har rört sig mot terminologier

och angreppssätt som är könsneutrala. Att förebygga våld, innan det inträffar, har inte fått tillräcklig uppmärksamhet, varken i Norden eller internationellt.

Sexindustrins aggressivitet och organiserad kriminell handel med kvinnor och flickor för sexuellt utnyttjande är hot mot demokrati och mot kvinnors rättssäkerhet. I de nordiska länderna finns en ökande andel utländska kvinnor i prostitution. Gapet mellan högt ställda politiska mål och struktur för genomförande är oroande. Många gärningsmän slipper undan utan straff, och samhällets hjälp och beskydd till våldsutsatta brister.

Kvinnor i omsorgssektorn är i hög grad utsatta för arbetsrelaterat våld på grund av bland annat bristande säkerhetsrutiner och bemanning.

VI KRÄVER ATT:

- * De nordiska regeringarna ratificerar Europarådets konvention om förebyggande och bekämpande av våld mot kvinnor och våld i nära relationer (Istanbulkonventionen). Polis- och rättsväsendet utbildas i frågor om våld mot kvinnor, och resurser fördeles till brottsbekämpning och lagföring.
- * I varje nordiskt land tillsätts en självständig nationell rapportör för människohandel som arbetar nära med civila samhället, särskilt med kvinnoorganisationer.
- * De nordiska regeringarna stärker organisationer som arbetar för och med kvinnors rätt till frihet från våld och avsätter tillräckliga och förutsebara resurser, särskilt till kvinnojourer/skyddshem. Långsiktiga handlingsplaner utifrån en helhetssyn, med tydliga mål och adekvata resurser behövs för att förebygga och minska mäns våld mot kvinnor och att skydda utsatta kvinnor.
- * Nordiska myndigheter har större fokus på de grundläggande orsakerna till våld och övergrepp. Vi föreslår nationella kampanjer med ett förebyggnadsfokus där samhället visar nolltolerans för våld och underordning av kvinnor, samt motverkar skuld och skam. Grundläggande orsaker till våld och övergrepp och om orsaker till att kvinnor hamnar i prostitution ska ingå. Information om rättigheter och hjälpinsatser ska garanteras våldsutsatta kvinnor. Våldtäkt ska definieras som frånvaro av samtycke.
- * De nordiska regeringarna utarbetar lagar om förebyggande av våld mot kvinnor och flickor, vilket innefattar kriminalisering av sexköp där sådan lag inte redan finns, starka exitstrategier för att kunna lämna prostitution utvecklas och kapaciteten stärks i polis- och rättsväsendet att lagföra sexköpare, hallickar och organiserad brottslighet.
- * De nordiska regeringarna uppmärksammar de speciella behov som speciellt sårbara kvinnor har för att utsättas för våld och övergrepp. Våldsutsatta kvinnor med allvarliga psykiska och/eller drogproblem saknar en likvärdig tillgång på kvinnojourer, och kvinnojourer är inte tillräckligt anpassade för kvinnor med funktionsnedsättningar.

5. Miljö, klimat och hållbar utveckling

Miljö- och klimatförändringar är de största utmaningar som världen står inför. Män och kvinnor påverkas och påverkas av miljö- och klimatförändringar på olika sätt. Ett stärkt miljö- och klimatarbete förutsätter ett könsperspektiv och att kvinnor aktivt deltar enligt Handlingsplanen från Peking.

Miljö- och klimatförändringar har konsekvenser på en rad områden. Översvämningar, torka och andra naturkatastrofer drabbar människor i fattiga länder hårdast och förstärker redan existerande skillnader. Det betyder att kvinnor, som utgör majoriteten av de fattiga, blir de som drabbas hårdast. I dag saknar 780 miljoner människor tillgång till rent vatten. 842 miljoner människor lider av undernäring. Sammantaget leder detta till folkvandringar, klimatflyktingar och människohandel.

Kvinnor måste vara med och definiera behoven, diskutera lösningar och delta i beslutsprocesser. Forskning om och konsekvenser av klimatförändringar för kvinnor måste prövas. Allt från frågor om matförsörjning, vatten och energi till hushållning med resurser, transporter och tekniska innovationer som minskar miljöpåverkan, kräver kvinnors deltagande för att lösas. Hittills har kvinnor varit underrepresenterade på alla områden och nivåer i de politiska processerna och beslutsfattandet för en hållbar utveckling. Ansvar för att förhålla sig till förgiftad mat, kost vid graviditet, barnens utsatthet för konstgjorda hälsofarliga kemikalier läggs idag på den individuella kvinnan istället för på de som står bakom utsläppen. En miljö som inte är farlig måste säkras.

Kvinnor ska inkluderas för att de har andra perspektiv och erfarenheter att bidra med. Kvinnor är viktiga för att hitta hållbara lösningar på miljö- och klimatutmaningarna.

Nordiskt Forums utgångspunkt är att en hållbar utveckling kräver en helhetssyn med ett integrerat jämställdhetsperspektiv som bygger på ekologiska, ekonomiska och sociala villkor.

VI KRÄVER ATT:

- * Nordiska myndigheter bidrar till att kvinnor tar plats som aktörer, innovatörer, organisatörer, lärare, ledare och ambassadörer för hållbar utveckling. Klimat- och miljöinriktade biståndsmedel skall alltid, där det är relevant, ha inkluderat ett könsperspektiv.
- * Kvinnor säkras ökat politiskt deltagande och medbestämmande i miljö- och klimatarbetet, och att kvinnor är 50 procent vid förhandlingar om klimat- och miljöavtal.
- * Nordiska myndigheter säkerställer samernas, särskilt samiska kvinnors, rätt att bli hörda i miljöfrågor på sina områden.
- * Nordiska myndigheter verkställer starkare insatser inklusive lagstiftning för att snabbare reducera skadliga ofta onödiga och kostsamma utsläpp och att den energi som används i ökande grad måste vara förnybar och hållbar.
- * Nordiska regeringar och myndigheter tar tillsammans med näringslivet ansvar för att synliggöra konsekvenserna i samhället av miljögifter, kemikalier och andra utsläpp, och att konsekvenser för kvinnor beaktas vid lagstiftning, i utveckling av grön ekonomi och gröna arbetsplatser.
- * Kvinnors sexuella och reproduktiva rättigheter garanteras under miljö- och klimatrelaterade kriser och att våld mot och handel med kvinnor och barn vid naturkatastrofer uppmärksammas och åtgärdas.

6. Omsorgsarbete och välfärdssamhälle

Många västländer har genomfört stora nedskärningar i sina välfärdssystem vilket har påverkat hälsa och välbefinnande för de mest utsatta. Nedskärningar i välfärden är särskilt skadliga för kvinnor. När institutioner inte ger individer den vård de behöver, hamnar vårdansvaret på anhöriga. Oftast blir kvinnor ansvariga för omsorg och vård av barn, sjuka och gamla. Kvinnor utför merparten av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

Kvinnor utgör också det stora flertalet av de som arbetar inom vård- och omsorgssektorn. Nedskärningar påverkar här de anställda då krav på besparingar möts genom osäkra anställningar, delade turer, pressade arbetsscheman. Även administrativa funktioner inom vården minskas vilket leder till att högutbildade, specialiserade yrkeskategorier får ta över deras uppgifter. De politiska insatserna stannar vid formulering av uppföljningskrav och kvalitet utifrån olika modeller som exempelvis New Public Management utan att undersöka hur realistiskt eller effektivt det är.

De höga sjukskrivningstalen bland kvinnor inom välfärdssektorn kräver åtgärder. Genom ett konsekvent jämställdhetsperspektiv kan de viktigaste utmaningarna inringas och lösningar finnas för att öka personalens hälsa och trivsel. De nordiska länderna behöver utbyta erfarenheter om fungerande modeller för att minska sjukfrånvaro och arbetsskador i välfärdssektorn.

Norden är allt mer mångkulturellt och välfärdssystemet måste kunna möta varierande behov hos befolkningen. En annan utmaning är den ökande livslängden och dess effekter för kvinnor och män och på vårt samhälle. En viktig aspekt är att kvinnor lever fler år under sämre livsvillkor än män. Det är uppenbart att vården av patienter med obotliga åldersrelaterade sjukdomar kommer att kräva stora insatser av stat och kommuner men också av familjer där det ofta är kvinnor som får bära bördan.

VI KRÄVER ATT:

- * Den nordiska samhällsmodellen värnas särskilt vid ekonomisk kris. Vad målet är, vad vi kan vara stolta över och vad som kan förbättras är avgörande frågor.
- * De nordiska regeringarna prioriterar goda arbetsvillkor och personalens hälsa i välfärdssektorn. Lägre utbildad och obehörig personal ges möjlighet till fortbildning.
- * Nordiska regeringarna betonar vikten av att mäns deltagande i vård och omsorg ökar, både i det obetalda arbetet i hemmen och i det betalda arbetet inom hälso- och välfärdssektorn.
- * Nordiska regeringar och myndigheter prioriterar utbildning och forskning om den demografiska förändringen mot en högre andel äldre personer i befolkningen och att de satsar på innovationer av såväl teknisk som organisatorisk inriktning samt ställer krav på genomgående jämställdhetsperspektiv.
- * Myndigheter och andra institutioner ges i uppdrag att skapa program för hur tekniska framsteg kan användas för att förbättra folkhälsan. Särskild hänsyn tas till behov i särskilt utsatta grupper och att utifrån hänsyn till individens värdighet hjälpa dem att leva ett självständigt liv så länge som möjligt.

7. Fred och säkerhet

Handlingsplanen från Peking ställer krav på kvinnors medverkan i konfliktlösning på beslutsfattande nivå. Den manar till icke-våld och främjande av en fredskultur. Under det senaste årtiondet har de nordiska ländernas roll i internationella konflikter ändrats från att vara ledande i fredsinsatser och fredsförhandlingar till att i ökande grad fokusera på militära insatser i internationell krishantering.

De nordiska regeringarna ser sig som kraftfulla främjare av kvinnors deltagande i fredsprocesser inom ramen för utrikespolitiken, i linje med Säkerhetsrådets Resolution 1325 och efterföljande resolutioner om kvinnor, fred och säkerhet. Men i verkligheten är kvinnor fortsatt uteslutna från formella fredsförhandlingar och i beslutsprocesser.

FN har utifrån Resolution 1325 koncentrerat sitt arbete på kvinnor som offer och utsett en särskild representant för detta. Förövare av sexuellt våld och könsrelaterat våld under krig undkommer ofta straff, trots att sådana handlingar enligt det internationella samfundet erkänts som cynisk krigstaktik, ett krigsbrott och i vissa fall som brott mot mänskligheten och folkmord. Sexuellt våld är en del av en krigsstrategi och ska också betraktas och åtgärdas utifrån detta. De medicinska och psykosociala behoven hos kvinnor och flickor som utsatts för sexuella övergrepp under krig prioriteras sällan. Kvinnor och flickor lider också av våldtäkter, tvångsäktenskap, påtvingade graviditeter, tortyr, människohandel, sexuellt slaveri och medveten nedsmittning med sexuellt överförbara sjukdomar som exempelvis HIV/AIDS såväl under som efter väpnade konflikter. Detta är mycket stora utmaningar som måste tas om hand och regleras i det internationella samfundet.

Vi måste undersöka och utveckla demokratiska vägar för fred och säkerhet och för att kvinnor ska kunna bestämma över sina egna liv. Våldet riktat mot kvinnor i krigstid reflekterar en generell våldskultur. Vi måste omdefiniera hållbar fred som säkerhetens,

rättvisans och jämlikhetens närvaro istället för frånvaro av krig. Hållbar fred råder när människor har tillräckliga resurser att leva ett värdigt liv fritt från umbäranden och fruktan. Vi måste återta betydelsen av fred.

VI KRÄVER ATT:

- * De nordiska regeringarna säkerställer kvinnors lika representation på beslutsfattande nivå i alla fredsprocesser, för att förhindra krig, medla i konflikter, övervaka fredsprocesser och delta i fredsförhandlingar. De nordiska regeringarna ställer krav i FN på en särskild representant, ansvarig för kvinnors rätt som aktörer och beslutsfattare i freds- och säkerhetsfrågor.
- * De nordiska regeringarna reviderar, konkretiserar och stärker sina handlingsplaner för resolution 1325, öronmärker ekonomiska resurser till och lyfter betydelsen av deltagande av det civila samhället, speciellt kvinnoorganisationer, och det nordiska samarbetet, för att uppnå målen.
- * De nordiska regeringarna avsätter medel för att skydda och utbilda kvinnor på flykt och ökar sina ansträngningar för att stärka institutioner och strukturer så att förövare av sexuellt våld i krig lagförs och straffas och offer får aktivt stöd.
- * De nordiska regeringarna i freds- och säkerhetsfrågor inkluderar hänsyn till ursprungsbefolkning och miljö.
- * De nordiska regeringarna främjar fredsinitiativ, minskar militärutgifter, slutar sälja vapen som i hög utsträckning drabbar barn och kvinnor, och tillsätter nedrustningsambassadörer och förstärker sitt aktiva arbete med att avskaffa kärnvapen.

8. Politiskt deltagande och samhällsutveckling

Kvinnors stärkta och självständiga delaktighet, liksom en förbättring av kvinnors sociala, ekonomiska och politiska ställning, är avgörande för att utveckla ett demokratiskt medborgarskap. Det är avgörande för en hållbar utveckling inom alla områden i livet. Kvinnor i Norden har en hög representation inom de direktvalda politiska institutionerna. Undersökningar visar emellertid att kvinnors representation drastiskt minskar vid poster som är indirekt utsedda.

Målen som Handlingsplanen från Peking formulerade om jämställdhet, utveckling och fred kan inte nås enbart med lika representation. Detta kräver även kvinnors aktiva deltagande i allt beslutsfattande och genomförande och att ett jämställdhetsperspektiv införlivas på alla nivåer. Först då återspeglas befolkningens sammansättning.

Avhopp från politiska uppdrag sker i högre grad bland kvinnliga förtroendevalda än bland manliga. Villkor för beslutsfattande samt former för det politiska arbetet är av betydelse för kvinnors fulla deltagande, både för unga och gamla kvinnor. Den nordiska kvinnorörelsen efterlyser en helhetssyn och ett proaktivt grepp för de åtaganden som gjorts i Handlingsplanen från Peking ska bli verklighet.

Kvinnor inom politiken har vittnat om olika typer av förlöjliganden, åsidosättanden och trakasserier. Detta är demokratiskt oacceptabelt. Även mediernas rapportering om kvinnor i politiken har kritiserats för att vara könsstereotyp. Det är viktigt att kvinnor finns företrädna på samhällslivets alla områden och att de områden som kvinnor sedan länge engagerat sig i, som skola och vård, allokeras rimliga resurser utifrån deras samhällsavgörande roll. Jämställdhetsintegrering av budgetar på såväl nationell som lokal nivå krävs.

VI KRÄVER ATT:

- * De nordiska regeringarna sätter upp tydliga mål för kvinnors reella möjlighet att utöva sitt medborgarskap med uppmärksamhet på utsatta gruppers behov och insatser. Myndigheter prioriterar arbete mot näthat och trakassering av kvinnliga politiker och andra kvinnor i offentligheten.
- * Politiska församlingar och statliga, regionala och kommunala kommittéer, kommissioner, arbetsgrupper samt delegationer säkerställer, exempelvis genom kvotering, en jämn representation för kvinnor och män.
- * Statliga myndigheter, kommuner, media och företag tillfrågar kvinnor som experter utan att detta styrs av könsstereotypa uppfattningar och att kvinnor i minoritetsgrupper hörs som experter.
- * Kvinnor på lokal nivå finns i det horisontella beslutsfattandet inom alla sektorer, inklusive ekonomi och näringsliv.
- * Arbetsmarknadens organisationer ansvarar för att fler kvinnor finns på ledande poster, i fackföreningar och arbetsgivarorganisationer och deras medlemsorganisationer.
- * Alla anställningsförfaranden, valberedningar och andra urvalssituationer använder sig av tydliga kriterier som inte diskriminerar kvinnor och att politiska mentorsprogram igångsätts för att öka kvinnors deltagande i politiken och minska antalet avhopp.

9. Jämställdhetsintegrering och jämställda verksamheter

Jämställdhetsintegrering är en strategi för att nå målet om ett jämställt samhälle som genomsyrar hela Handlingsplanen från Peking. Det är en strategi för att säkra att kvinnors och mäns behov och erfarenheter på likvärdigt sätt läggs till grund för politiska beslut, institutionella strukturer och fördelning av resurser.

Jämställdhetsintegrering är en proaktiv strategi som syftar till att inte bara rätta till utan också förebygga uppkomsten av ojämställdhet mellan kvinnor och män. Strategin motverkar negativa effekter av könsblindhet, vilket brukar kallas könsneutralitet men som i praktiken ofta innebär att mäns erfarenheter utgör underlag för beslutsfattande.

Jämställdhetsintegrering kräver att ett jämställdhets- och genusperspektiv ingår som en del i alla politikområden, på alla nivåer och i alla skeden av beslutsfattande och utförande, så att kvinnor och män erhåller likvärdiga villkor och insatser. Statistik med kvinnor och män som övergripande indelningsgrund är en förutsättning. Andra perspektiv används beroende på aktuell fråga och problem. Strategin utmanar strukturell diskriminering och kvinnors underordnade position i beslutsfattande. Strategin syftar till att nå fastställda nationella jämställdhetsmål och internationella åtaganden rörande politiska och administrativa processer.

Genomförandet av strategin jämställdhetsintegrering har inte varit tillräckligt systematisk och gått alltför långsamt i de nordiska länderna. De nordiska regeringarnas insatser för jämställdhetsintegrering varierar, med ofta svaga till måttliga men ibland betydande framgångar.

Det finns många goda exempel på jämställdhetsintegrering på såväl nationell som lokal nivå. Dessa sprids emellertid inte till andra liknande verksamheter och slutsatserna tillåts inte i tillräcklig grad påverka generella beslut som rör olika samhällsområden. Högre utbildning och yrkesutbildningar har inte integrerat erfarenhet och kunskap som arbetet med jämställdhetsintegrering resulterat i.

VI KRÄVER ATT:

- * De nordiska regeringarna klargör ansvarsfördelning för jämställdhetsintegrering och förankrar och specificerar jämställdhetsintegrering inklusive klagerätt i nationella lagar, förordningar och processer inom samtliga politikområden samt beslutar om och finansierar specifika insatser för ett effektivt genomförande av jämställdhetsintegrering.
- * Myndigheter och annan offentlig verksamhet ges i uppdrag att inkludera ett jämställdhetsperspektiv i all sin verksamhet och att jämställdhetsintegrering genomförs på korrekt sätt, vilket innebär utbildning av all berörd personal, jämställdhetsperspektiv i budget- och andra styrprocesser, genus- och jämställdhetsanalyser, samt mekanismer och rutiner för uppföljning.
- * De nordiska regeringarna upprättar handlingsplaner med riktlinjer, kriterier, indikatorer, mätvärden, nyckeltal och könsuppdelade uppgifter och statistik. Regelbundna uppföljningar genomförs som redovisas och publiceras.
- * De nordiska regeringarna använder jämställdhetsintegrering i alla internationella engagemang, inklusive i Post-2015-agendan och mål om hållbar utveckling, SDG.
- * Privata sektorns arbetsgivare integrerar ett jämställdhetsperspektiv i sina verksamheter.

10. Asyl och migration

Globaliseringen innebär att alltfler människor rör sig mellan olika länder av olika skäl och med olika villkor. Till de nordiska länderna kommer till exempel kvotflyktingar, flyktingar och andra skyddsbehövande, ensamkommande barn, anhöriga, studerande, arbetskraftsinvandrare och papperslösa.

En orsak till att kvinnor söker asyl i nordiska länder är att de blivit förföljda på grund sitt kön. Det är kvinnor som utsatts för kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter och även hotats till livet. Det är kvinnor som sålts, utnyttjats och utsatts för omänsklig grymhet och tortyr, våldtagits, gifts bort som barn, misshandlats, eller hävdat att flickor ska få gå i skola, velat skilja sig eller är homosexuella. Det bör klarläggas hur kvinnors asylskäl erkänns i de nordiska ländernas asylprocesser och hur vanligt det är att kvinnor beviljas internationellt skydd på grund av att de blivit förföljda och kräver sina rättigheter. Ett känt faktum är att kvinnor saknar kunskap om sina rättigheter och vilka lagar som gäller för bland annat äktenskap, barnens rätt och rättigheter vid våld och övergrepp.

Flera tusen kvinnor kommer varje år till Norden med uppehållstillståndet på basis av familjeanknytning. Upphållstillståndet är tidsbegränsat och knutet till en partner. Permanent uppehållstillstånd kräver att kvinnan har vistats lagligen i landet och levt tillsammans med sin partner en viss tid (två till fem år beroende på landet). Vissa av dessa kvinnor utsätts för våld och skulle behöva lämna relationen innan de kan få permanent uppehållstillstånd, och riskerar då att utvisas och i vissa fall förlora vårdnaden om sina barn. Det är viktigt att undersöka hur vanligt det är att män upprepade gånger på detta sätt utnyttjar kvinnor och att kvinnor utvisas för att de lämnar en relation.

Arbetskraft som söker sig mellan olika länder anställs med i växande grad olika villkor. Arbetskraftsinvandring är en global företeelse i dagens näringsliv, men staternas insatser är ofta vaga och otillräckliga för att stävja ett utnyttjande. Handel med människor

sker inte bara för sexuellt utnyttjande utan också för arbete. Kvinnor lämnar ofta egna barn i sina hemländer för att på kortare eller längre sikt öka sina inkomster. Kvinnors utsatthet vid arbete i hushåll har uppmärksammats, men åtgärder har inte vidtagits för att hävda dessa kvinnors arbetsrättsliga villkor. De som lever som papperslösa är särskilt utsatta då de inte omfattas av sociala skyddsnet.

VI KRÄVER ATT:

- * **De nordiska länderna erkänner kvinnors asylskäl och blir föregångsländer i att skydda kvinnor genom tydliga genussensitiva anvisningar om kvinnors asylskäl. Alla kvinnor som är i behov av skydd ska behandlas jämlikt. Information ska ges om kvinnors rättigheter och om var hjälp kan sökas vid utsatthet.**
- * **Kvinnor med familjeanknytning får egna uppehållstillstånd som inte är knutna till mannen. Utvisningar av våldsutsatta stoppas. Kvinnor som utsatts för människohandel ges skydd och hjälp oavsett om de kan eller vill vittna vid rättegångar.**
- * **Nordiska regeringar och myndigheter tillämpar en human flyktingpolitik med särskild hänsyn till kvinnor på flykt i enlighet med FN:s flyktingkonvention.**
- * **Regeringar och myndigheter förbättrar integration och utbildning av utlandsfödda kvinnor med bristfällig skolunderbyggnad, analfabeter prioriteras i utbildningssystemet.**
- * **Migrantarbetare och arbetskraftsinvandrare garanteras samma lön och arbetsvillkor som infödd arbetskraft.**

11. Ny teknologi och media

Kvinnor är mindre synliga i media än män. Forskning visar att kvinnor utgör cirka 30 procent av de som syns och kommer till tals i nyhetsmedier. Detta förhållande har förändrats mycket litet under de senaste två decennierna trots att Handlingsplanen från Peking explicit lyfter detta. Det är fortfarande män som berättar nyheterna och är nyheterna. Män dominerar bland experter och kvinnor bland dem som uttalar sig som allmänhet. Kvinnors inflytande i medierna måste öka så att kvinnors röster från hela samhället syns och hörs.

Lika deltagande och representation av kvinnor i media är avgörande för det demokratiska samtalet.

Medierna är en hörnsten i det nordiska demokratiska samhället och i världen. Vi måste säkerställa press- och yttrandefrihet och samtidigt motverka stereotypa presentationer av kvinnor och kvinnofrågor och vem som skriver om vad.

Medielandskapet blir alltmer mångfacetterat och den nya tekniken har förändrat hur vi presenterar och konsumerar nyheter. Kvinnor kan idag skapa egna medier och skriva och blogga om frågor som intresserar dem. Sociala medier erbjuder stora möjligheter för medborgarna att delta i det offentliga samtalet. Samtidigt finns en negativ tendens att den snabba tekniska utvecklingen ökar skillnaderna mellan kvinnors och mäns delaktighet. Diskussionen på internet är också oreglerad och kan bli hätsk. Under det senaste decenniet har kvinnor som skriver på internet och deltar i diskussioner i sociala medier, på bloggar och andra online-fora mött en ökande fientlighet och trakasserier. Dessa organiserade sexistiska trakasserier hotar kvinnors egenmakt och är ett sätt att tysta kvinnors röster i det offentliga rummet.

Vi måste diskutera hur vi kan balansera yttrandefrihet med rätten till privatliv och regleringen av sexistiskt hatiskt tal. Näthatet har både kortsiktiga och långsiktiga skadeverkningar på kvinnors livskvalitet och psykiska hälsa och försvagar möjligheterna

till att aktivt delta i samhället. Kvinnor som tar en offentlig roll utsätts för hatiskt tal, trakasserier och hot om våld i högre grad än män. En del utsätts också för fysiskt våld. Detta är ett hot mot demokrati och yttrandefrihet och mot kvinnors rättssäkerhet.

VI KRÄVER ATT:

- * **De nordiska regeringarna utarbetar årliga mediebarometrar som dokumenterar kvinnors deltagande i medierna när det gäller rekrytering, ledning, innehåll, perspektiv m.m.**
- * **Statskontrollerade media ges i uppdrag att skapa jämställdhet genom att implementera en modell för deltagande och icke-stereotyp representation som kan användas även av privatägda medier.**
- * **Skolmyndigheter och utbildningar med inriktning på medier samt lärarutbildningar genomför insatser så att unga människor i Norden blir socialt medvetna mediekonsumenter eftersom mediekompetens är avgörande för ett aktivt medborgarskap.**
- * **Förbudet mot könsdiskriminerande reklam som finns i nordisk lagstiftning verkställs och att reklambranschen avkrävs information om retuscherings av bilder eftersom reklambilder som bygger på och förstärker könsstereotypa roller har en negativ påverkan på särskilt unga.**
- * **De nordiska regeringarna utarbetar effektivare lagföring av kränkningar i sociala medier och inrättar en självständig klagoinstans för diskriminering av kvinnor och flickor i medier.**

12. Feminismens framtid i Norden och kvinnorörelsens organisering

Kvinnorörelsen har alltid bestått av olika grupper av kvinnor som i olika tider lyft särskilda frågor av betydelse för dem. Redan för över hundra år sedan kämpade kvinnor för rösträtt, hälsofrågor, bättre bostäder, fackliga krav, mediernas bild av kvinnor, utbildningsrätt, rätt till lika lön, fred, och sexuella rättigheter. Ja, de flesta frågor som kvinnorörelsen fortfarande arbetar med. Många av de frågor som kvinnorörelsen lyfte då är en del av det etablerade samhället idag. Kvinnorörelsen är en stark och viktig röst i samhället som har skördat enastående framgångar genom åren och ändrat strukturer och förbättrat livsvillkor för kvinnor.

Olika röster och insatser behövs fortfarande. Kvinnorörelsen har alltid valt olika organisationsformer och metoder, från utomparlamentariska aktioner till politiska partier, men dess styrka har varit att enas och samarbeta kring vissa krav. Ett fortsatt och stärkt samarbete mellan olika generationer av feminister och mellan kvinnogrupper som arbetar med specifika samhällsfrågor är avgörande för att nå ett jämställt samhälle. För en progressiv utveckling av kvinnorörelsens organisering och feminismens framtid i Norden är det viktigt att olika grupper och intressen inkluderas och att formulera gemensamma krav. Den feministiska rörelsen ska aktivt diskutera våra skillnader och solidariskt stå upp för varandra.

Nordiskt Forum Malmö 2014 – New Action om Women's Rights är ett bevis på den nordiska kvinnorörelsens beslutsamhet att inte acceptera försämringar i kvinnors livsvillkor och att arbeta för något bättre. Det är ett bevis på att uppslutningen kring kvinnors och mäns lika värde och rättigheter är stor.

Den politiska samsynen om jämställdhetens vikt är inte ett problem som sätter kvinnorörelsen ur spel, utan är en möjlighet att aktivera gräsrotsrörel-

ser och skapa grundade diskussioner om alternativa samhällslösningar. Jämställdhetspolitik är ett politikområde med fokus på kvinnor och män, flickor och pojkar. Det styrs av ländernas jämställdhetspolitiska mål och internationella åtaganden som Kvinnokonventionen och Handlingsplanen från Peking. Andra politikområden – allt från integration, funktionshinder och socialpolitik till arbetsmarknad näringsliv, skola, miljö och skatter – problematiseras fortfarande inte tillräckligt utifrån kön. Förstärkt jämställdhetsintegrering, männens deltagande i jämställdhetsarbetet och samarbete mellan olika områden är därför nödvändigt.

Vägarna till ett gemensamt mål är många och olika arbetsformer och organisationer ska uppmuntras även i fortsättningen men vi betonar också att traditionella kvinnoorganisationer med ett kvinnorrättsligt perspektiv historiskt varit effektiva i kampen för kvinnors rättigheter. Tillsammans arbetar vi för att uppnå ett jämställt och feministiskt samhälle!

Nordiskt Forum betonar att internationella konventioner som FNs Kvinnokonvention och Handlingsplanen från Peking, Säkerhetsrådets resolutioner om kvinnor, fred och säkerhet, åtaganden som Millenniemålen och de kommande hållbara utvecklingsmålen endast lyckas förbättra kvinnors ställning i samhället genom stödet från en stark och handlingskraftig kvinnorörelse och ett jämställdhetsarbete som genomsyrar samhällets alla sektorer.

VI KRÄVER ATT:

- * De nordiska regeringarna säkerställer att kvinnoorganisationer i större grad inkluderas i utvecklandet av en transparent jämställdhetspolitik med helhetssyn, som dialogpartner, kritiska granskare och förändringsaktörer. Vi vill i högre grad delta i ett långsiktigt arbete för hållbar utveckling både på nationell och global nivå.
- * De nordiska regeringarna finansierar kvinnorörelsens organisationer och samarbete på nordisk nivå, minst på samma nivå som andra organisationer i civila samhället så att feminismen får genomslag och verklig jämställdhet nås i samhället.
- * Det civila samhällets kvinnoorganisationer och nätverk, i enlighet med Kvinnokonventionen och Handlingsplanen från Peking, ges ekonomiska och samhällsliga möjligheter att delta i politiska beredningar på lokal, nationell och internationell nivå.
- * De nordiska regeringarna finansierar ett uppdrag till kvinnoorganisationerna att göra Kvinnokonventionen och Handlingsplanen från Peking kända för allmänheten och synliggör de sakpolitiska konsekvenserna.
- * Nordiskt Forum ger oss själva och våra medlemsorganisationer och samarbetande nätverk och personer i uppdrag att skapa förutsättningar för solidaritet så att alla kvinnors rättigheter tillgodoses. Det är en kamp för att synliggöra och förändra maktordningar så att förtryck och stereotypisering av kvinnor upphör och vi blir fria.

